

۲۲/۴/۱۳۹۰

اندیشیدن به فلسطین

جایگاه نظریه پردازی در فهم واقعیت‌های سرزمین‌های اشغالی

www.ketab.ir

- عنوان
نام پدیدآور
مشخصات نشر
شابک
وضعیت فهرست نویسی
یادداشت
عنوان دیگر
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
شناسه افزوده
شناسه افزوده
شناسه افزوده
رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی
اطلاعات رکورد کتابشناسی
- اندیشیدن به فلسطین: جایگاه نظریه پردازی در فهم واقعیت های سرزمین های اشغالی
[ویراستار] رونیت لنتین؛ ترجمه ی فرهاد قربان زاده ریگی؛ ویراستار محمدزمان زمانی جمشیدی.
تهران: شبخیز، ۱۴۰۰.
۲۰۸ ص.
۹۷۸-۶۲۲-۷۱۷۸-۲۵-۸
فهیپا
Thinking Palestine, ۲۰۰۸، عنوان اصلی:
جایگاه نظریه پردازی در فهم واقعیت های سرزمین های اشغالی.
اعراب و اسرائیل-- مناقشات / Arab-Israeli conflict
اعراب فلسطین -- اسرائیل -- تاریخ -- قرن ۲۰ م / Palestinian Arabs-- Israel -- History-- 20th century
اعراب فلسطین-- اسرائیل- سیاست دولت / Palestinian Arabs-- Government policy-- Israel
1917-1948 Palestine -- History / فلسطین -- تاریخ -- ۱۹۴۸-۱۹۱۷ م
اسرائیل -- تاریخ / Israel --History
اسرائیل -- روابط قومی / Israel -- Ethnic relations
لنتین، رونیت، ۱۹۴۴-م.، ویراستار
Lentin, Ronit، ۱۹۴۴-
قربان زاده ریگی، فرهاد، ۱۳۶۶-، مترجم
DS۱۱۹/۷
۹۵۶/۹۴۰۵
۸۷۱۶۹۲۴
فهیپا

www.ketab.ir

نشر شب‌خیز

اندیشیدن به فلسطین

جایگاه نظریه‌پردازی در فهم واقعیت‌های سرزمین‌های اشغالی

Thinking Palestine

Ronit Lentin

رونیت لنتین
فرهاد قربان‌زاده ربطی
محمدرزمان زمانی جمشیدی
طاهره عالی‌زادیان
حبیب رضایی
پردیس دانش

مجله
ویراستار علمی
نمونه‌خوان
طراح جلد
چاپ و صحافی

چاپ اول: اسفند ۱۴۰۰، ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۱۷۸-۲۵-۸

قیمت: ۷۲۰۰۰ تومان

نشر شب‌خیز: تهران، انتهای اشرفی اصفهانی، خیابان نفت، پلاک ۴۴، واحد ۲۲

تلفن: ۴۴۸۷۰۴۲۶

Email: nashreshabkhiz@gmail.com

nashreshabkhiz

فهرست

۱	پیش‌گفتار: مقدمه‌ی دکتر سیدهادی برهانی
۷	سخن مترجم: فلسطین از قانون تا خشونت
۱۳	مقدمه: اندیشیدن به فلسطین روایت‌های مختلف
۳۷	بخش اول: فلسطینی‌سازی نژادی دیوید بن‌گوریون
۶۳	بخش دوم: مرگ سیاست هنیده غانم
۸۳	بخش سوم: اردوگاه‌های آوارگان فلسطینی در لبنان ساری حنفی
۱۰۵	بخش چهارم: حبس و وضعیت استثنایی لاله خلیلی
۱۲۳	بخش پنجم: گوسازی فلسطینی‌ها آیلنا کورن
۱۴۱	بخش ششم: استمرار امر استثنایی رائف زریق
۱۵۹	بخش هفتم: وضعیت سرکوب، وضعیت استثنایی نیست ایلان پایه
۱۸۷	واژه‌نامه‌ی انگلیسی-فارسی
۱۹۱	واژه‌نامه‌ی فارسی-انگلیسی
۱۹۵	نمایه‌ی اعلام

پیش‌گفتار

مقدمه‌ی دکتر سیدهادی برهانی

کتاب حاضر مجموعه‌ای از مقالاتی است که اندیشمندان حوزه‌ی مطالعات فلسطین، شامل دانشمندانی از فلسطین، اسرائیل، آمریکا، انگلستان، ایرلند و دیگر کشورها، نوشته‌اند. محور اصلی این مجموعه، شناخت فلسطین و مسئله‌ی فلسطین از خلال نظریات مطرح در علوم سیاسی است. در واقع، نویسندگان این کتاب، هر کدام از چشم‌انداز خاص خود، کوشیده‌اند تبیین کنند که وضعیت فلسطین از طریق کدام نظریه‌ی موجود فهمیده می‌شود. نظریات متعددی در این رابطه مطرح شده است؛ نظریات وضعیت استثنایی، دولت نژادی، استعمار و گتوسازی، که در این کتاب مورد اشاره قرار گرفته، در این باره قابل ذکر است، اما محور اصلی این کتاب، و همایشی که مقدمه‌ی لازم را برای تدوین این کتاب فراهم کرد، نظریه‌ی وضعیت استثنایی جورجو آگامبن، نظریه‌پرداز ایتالیایی، است. بر اساس این نظریه، در دموکراسی‌های لیبرال یا دموکراسی‌های غربی که دموکراسی و آزادی به موجب قانون اساسی و سازوکارهای مؤثر و پایدار نظام حاکم تضمین شده، ممکن است فرایندهای دموکراتیک یا ارزش‌های مربوط به آزادی، در اثر وقوع وضعیتی غیرعادی مانند تهدیدات خارجی یا ناامنی داخلی، در معرض فرسایش قرار گیرند و تضعیف شوند. بر اساس این نظریه، همه‌ی دموکراسی‌های غربی در معرض این کژتابی و چالش قرار دارند. در واقع، تحولات مربوط در کشورهای غربی، پس از حملات ۱۱ سپتامبر و جنگ با ترور، که به موجب آن، روندهای دموکراتیک و آزادی در برخی از کشورهای غربی دچار چالش و محدودیت شدند، مقدمه و زمینه‌ی طرح

چنین نظریه‌ای را فراهم کرد. به موجب نظریه‌ی مزبور، این وضعیت عمده‌تاً موقت و مفاخر روح حاکم بر این دموکراسی‌هاست، اما به دلیل شرایط استثنایی ممکن است ظهور کند و دموکراسی و آزادی را در این کشورها تحت تأثیر قرار دهد و تضعیف کند، اما مقاومت در برابر این روند می‌تواند کشور را به مسیر اصلی خود بازگرداند و وضعیت عادی دموکراتیک را مستقر سازد.

موضوع اصلی و محوری همایش مربوط، که در ۲۰۰۶، در دانشگاه ترینی‌تی کالج دوبلین برگزار شد، بررسی اوضاع فلسطین از چشم‌انداز این نظریه، وضعیت استثنایی آگامبن، بود. این نظریه در واقع محور اصلی این کتاب و مقالات آن را تشکیل می‌دهد. بر این اساس، اسرائیل مانند دیگر دموکراسی‌های غربی - آمریکا برای مثال - در وضعیتی استثنایی گرفتار آمده و این وضعیت است که هزینه‌های سنگین فلسطینی‌ها، محرومیت‌های آن‌ها و وجود واقعیت‌های رنج‌آور حاکم بر آن‌ها را توضیح می‌دهد. مقالات متعدد این کتاب، هر کدام مواردی را برای ارزیابی این نظریه و کاربرد آن در فهم اوضاع فلسطین بررسی کرده‌اند. مطالعه‌ی این مقالات و ارزیابی مطالب آن، نتایج و ملاحظات متعدد و قابل استفاده‌ای را فراهم می‌کند.

اولین ملاحظه درباره‌ی این کتاب، کیفیت علمی و ویژگی آکادمیک آن است. این کتاب صرفاً برای توصیف و روایت واقعیت‌های صحنه‌ی فلسطین تدوین نشده، بلکه دل‌مشغولی و دغدغه‌ی مهم نویسندگان آن، نظریات علمی و چهارچوب‌های آکادمیکی است که بتواند اوضاع فلسطین را تعریف کند. این ملاحظه، کتاب را از روایتی ساده و روان از واقعیت‌های صحنه‌ی فلسطین و توصیف مسائل آن دور کرده است و به وادی پیچیده‌ی تئوری‌ها و نظریات علمی می‌برد. این تئوری‌ها و پیچیدگی‌ها در برخی مقالات مجموعه، غلظت بیش‌تری داشته و عملاً فهم مقاله را از دسترس خوانندگان عام دور کرده است، اما در برخی مقالات، این ملاحظات نظری، وزن و غلظت کم‌تری دارد و مقالات ساده‌تر، و برای خوانندگان غیرمتخصص، مفهوم‌تر به نظر می‌رسد.

مطالعه‌ی روایت‌های ساده‌ی کتاب، خوانندگان را به وادی پرونده‌ی سنگین اسرائیل در نقض حقوق فلسطینی‌ها و محروم کردن آن‌ها از حقوق مسلم خود می‌برد. این بخش از کتاب، موضع همه‌ی نویسندگان کتاب، به‌عنوان منتقدان دولت اسرائیل و اقدامات آن در حوزه‌ی تعامل با فلسطینی‌ها را روشن می‌کند؛ البته سابقه‌ی

نویسندگان کتاب در این حوزه نیز مؤید این دریافت است. همچنین، در مقدمه‌ی کتاب نیز این موضع فلسطینی‌گرایانه، به‌صراحت اعلام شده است. همه‌ی این نویسندگان، همچنان که در مقدمه آمده است، به فلسطینی‌ها به چشم مظلوم نگریسته‌اند و مدافع حق و حقوق آن‌ها هستند، اما تأمل در بعد تئوریکی و نظری مقالات کتاب، نتیجه‌ی نسبتاً متفاوتی را پدیدار می‌سازد. در واقع، یک کارکرد اصلی این نظریات، عام‌دانستن مشکلات اسرائیل در باشگاه دموکراسی‌های غربی و پذیرفتن جایگاه اسرائیل به‌عنوان عضو طبیعی این باشگاه است. در واقع، نگاه به اسرائیل از چشم‌انداز نظریات طرح‌شده، از جمله وضعیت استثنایی آگامبن، مشکلات موجود، نقض حقوق بشر در اسرائیل و سقوط ارزش‌های دموکراتیک در این رژیم را رد نمی‌کند (بلکه بر آن تأکید نیز دارد)، اما از سوی دیگر، آن‌ها را بخشی طبیعی و عادی از دموکراسی غربی و نیمه‌ی سیاه آن تلقی می‌کند. در این تلاش‌های نظری، اساس نظام سیاسی اسرائیل، مانند کشورهای غربی، اساسی لیبرال‌دموکرات فرض و مشکلات و عیوب آن به وضعیت استثنایی منتسب می‌شود که اسرائیل در آن گرفتار آمده است. براین اساس، مشکل اسرائیل همان مشکلی است که کشورهای دیگر غربی و سایر دموکراسی‌های لیبرال نیز از آن رنج می‌برند. درنهایت، ممکن است میزان تأثیر اسرائیل از این مشکلات بیش‌تر، و بنابراین وضعیت آن حادث‌تر باشد، اما این وضعیت، اسرائیل را به طبقه‌بندی دیگری، غیر از طبقه‌ی نظام‌های دموکراتیک، منتقل نمی‌کند. بر اساس نظریه‌ی وضعیت استثنایی آگامبن، هر دموکراسی غربی که امنیت اصل نظام را در مخاطره ببیند، با توسل به وضعیت استثنایی، احکامی صادر و حاکم می‌کند که به‌موجب آن برای حفظ امنیت و موجودیت کشور، برخی از کیفیت‌های دموکراتیک و لیبرال آن به‌طور موقت به حالت تعلیق درمی‌آید. این تعلیق پس از رفع وضعیت اضطراری برطرف می‌شود و کشور به وضعیت عادی - دموکراسی لیبرال - بازمی‌گردد.

نظریه‌ی دولت نژادی گولدبرگ نیز می‌تواند خدمت مشابهی به اسرائیل و توجیه اقدامات آن در قبال فلسطینی‌ها بکند. بر اساس این نظریه، هویت ملی همه‌ی دولت‌های مدرن به‌نوعی به نژاد خاصی پیوند خورده است و این دولت‌ها در واقع تحت عنوان ملی‌گرایی و دفاع از ملت و منافع آن، نوعی نژادپرستی خاص خود را ترویج و دنبال می‌کنند. از این زاویه، نژادپرستی دولت اسرائیل نیز پدیده‌ی ویژه یا مشکل خاصی تلقی نمی‌شود. همه‌ی دولت‌های مدرن از جمله دموکراسی‌های لیبرال دچار این مشکل

هستند. این نظریه نیز می‌تواند فضا را برای حضور عادی و طبیعی نژادپرستی اسرائیلی در جامعه‌ی بین‌المللی — که مخالف سرسخت نژادپرستی است و از خاکستر جنگ (نژادپرستانه و خانمان‌سوز) جهانی دوم سر برآورده است — فراهم کند. از این چشم‌انداز، فرق زیادی میان نژادپرستی فرانسوی و نژادپرستی اسرائیلی نیست. شاید نژادپرستی دوم، کمی رادیکال‌تر باشد، اما درنهایت هر دو از یک جنس هستند.

ایلان پایه، دانشمند اسرائیلی، و مؤسس مرکز اروپایی مطالعات فلسطین در دانشگاه آگرتز انگلستان، در آخرین مقاله‌ی این مجموعه، نگاه به اسرائیل از این چشم‌انداز را مورد نقد قرار می‌دهد. او دو اشکال عمده‌ی نظری و عملی را در این رابطه مطرح می‌کند؛ از حیث نظری، او زیربنای ایدئولوژیکی نظام سیاسی اسرائیل را متفاوت از شالوده‌ی ایدئولوژیکی کشورهای غربی می‌داند. در کشورهای غربی، اساس ایدئولوژی حاکم، (ایدئولوژی لیبرال دموکراسی) حاکمیت ملت و اداره‌ی کشور بر اساس اراده و خواست مردم است، اما در اسرائیل ایدئولوژی حاکم صهیونیسم است که هدف آن فراهم کردن پناهمانی امن و کشوری یهودی برای یهودیان جهان است و در این راستا خاک فلسطین را جغرافیای این مکان امن و متعلق به یهودیان می‌داند نه مردم بومی آن. براین اساس، این ایدئولوژی هر اقدامی علیه مردم بومی، فلسطینی‌ها، را که برای تشکیل کشوری یهودی و امنیت آن ضروری باشد مجاز می‌داند. برای تحقق و پیگیری این اهداف ایدئولوژیک، نه تنها نقض حقوق بشر، محدودکردن آزادی‌های اساسی مردم بومی و ارزش‌های دموکراتیک، مشکلی به شمار نمی‌آید، بلکه از آن‌جا که به تحقق اهداف صهیونیستی کمک می‌کند، ارزشمند یا لازم به شمار می‌آید. پروفیسور پایه معتقد است این نظریه‌پردازی‌ها از لحاظ عملی هم دچار مشکل است؛ زیرا جنایات و مشکلات اسرائیل در زمینه‌ی تعامل با مردم بومی را موضوعی تحمل‌پذیر و بخشی از ویژگی دولت‌های مدرن یا دولت‌های لیبرال دموکرات به شمار می‌آورد و به این ترتیب فشار را از روی اسرائیل برمی‌دارد و به آن برای ادامه‌ی تجاوزات و ظلم‌های فعلی مجوز و مصونیت می‌دهد. به اسرائیل اجازه می‌دهد به سیاست پاک‌سازی نژادی فلسطینی‌ها و مصادره‌ی اراضی آن‌ها ادامه دهد، و در عمل یک ملت را از سرزمین مادری خود ریشه‌کن کند. پایه ضمن انتقاد شدید از فراهم کردن مکانی امن برای اسرائیل در میان کشورهای غربی از طریق نظریه‌ی وضعیت استثنایی، اسرائیل را شایسته‌ی چنین لطفی نمی‌داند و معتقد است وضعیت حاکم در اسرائیل وضعیت

پیش‌گفتار ۵

استثنایی نیست بلکه وضعیتی دائمی، ثابت و پایدار است که در طبقه‌بندی وضعیت سرکوب می‌گنجد. بر این اساس، اسرائیل رژیم سرکوب‌گری است که هدف اساسی آن کنترل جمعیت بومی از طریق سرکوب آن‌ها و خواست‌های آن‌ها به نفع ارزش‌ها و اهداف صهیونیستی است. او برخلاف دیگر نویسندگان این مجموعه که نظام اسرائیل را با نظام‌های دموکراتیک غربی مقایسه‌پذیر می‌دانند، این رژیم را از حیث طبقه‌بندی در ردیف رژیم‌های سرکوب‌گر عربی خاورمیانه به شمار می‌آورد که در آن‌ها سازمان‌های اطلاعاتی و سرویس‌های مخفی قدرت اصلی کشور هستند. او با این تحلیل، عنوان دولت یهودی اسرائیل را به دولت مخابراتی اسرائیل تغییر می‌دهد. اصطلاح مخابرات در زبان عربی و در کشورهای عربی برای اطلاق به سازمان‌های اطلاعاتی و سرویس‌های مخفی استفاده می‌شود.

هدف اعلام‌شده‌ی مجموعه نقد نظام سیاسی اسرائیل و شناخت آن از طریق نظریات سیاسی مرسوم است. اما در واقع این کتاب به صحنه‌ی مناظره‌ی دو دسته از منتقدان اسرائیل بدل شده است. در سوی منتقدانی قرار دارند که ترجیح می‌دهند اسرائیل را از چشم‌انداز نظریات حاکم در کشورهای غربی مانند نظریه‌ی وضعیت استثنایی یا دولت نژادی تعریف کنند و در سوی دیگر این بحث ایلان پایه قرار دارد که این تعامل را نوعی وادادگی در برابر نظریه‌پردازی‌های اندیشمندان صهیونیست و تسلیم در برابر گفتمان حاکم و قدرت‌مند می‌داند و آن را برای دفاع از حقوق طرف مظلوم کافی ارزیابی نمی‌کند. پایه البته برای همه‌ی اندیشمندان مزبور احترام قائل است و به عقاید و دستاوردهای آن‌ها در صحنه‌ی مبارزه با ظلم و بی‌عدالتی اسرائیلی احترام می‌گذارد اما حقیقت را فدای تعارفات و روابط عمومی و شخصی نمی‌کند. موضع مستقل و محکم پایه در میانه‌ی این بحث یادآور ایده‌ی ماندگار مرحوم ادوارد سعید درباره‌ی نقش روشن‌فکر در جوامع انسانی است؛ آن‌جا که روشن‌فکر چون چراغی می‌ایستد و صرف‌نظر از قدرت‌ها، محبوبیت‌ها، موج‌های سهمگین مخالفت و همه نیروهای حاکم و مسلط که می‌خواهند حقیقت را به نفع پروژه‌های خود مصادره کنند، در برابر قدرت می‌ایستد و حقیقت را فریاد می‌زند؛ حتی اگر کسی به او توجهی نکند و صرف‌نظر از این‌که چه هزینه‌ای برای این فریاد خواهد پرداخت. روشن‌فکر، از این چشم‌انداز، موقعیتی است که در تاریخ، گاه تنها و بی‌یار و یاور، ایستاده و سخن‌گوی حقیقتی است که به دلیل قدرت قدرت‌مندان و ثروت ثروت‌مندان از عامه

پنهان شده است. پایه که خود را به‌نوعی فرزند معنوی ادوارد سعید و وارث او به شمار می‌آورد از این چشم‌انداز نمونه‌ی اعلایی از روشن‌فکر، براساس تعریف جاودانه‌ی سعید، در دوره‌ی حاضر و در میان همه‌ی دانشمندان و روشن‌فکران حوزه‌ی مطالعات فلسطینی‌هاست؛ روشن‌فکری شجاع، دانشمند، حقیقت‌بین و عدالت‌خواه که شاید بهترین گزینه برای جانشینی ادوارد سعید در عصر سخت و سیاه پساسعید باشد.